

Arbeidsnotater

S T A T I S T I S K S E N T R A L B Y R Å

Dronningensgt. 16, Oslo-Dep., Oslo 1. Tlf. 41 38 20

IO 76/31

27. september 1976

STATISTISK SENTRALBYRÅ'S LANGTIDSPROGRAM 1976-1980

INNHOLD

	Side
I. Innledning	1
II. Gjennomføringen av Langtidsprogrammet 1971-1975	1
III. Hovedlinjene i Langtidsprogrammet 1976-1980	2
IV. Statistikkproduktet	4
V. Analysevirksomheten	5
VI. Markedsføring og oppdragsvirksomhet	9
VII. System- og metodearbeid	12
VIII. Organisasjonsutvikling	15

Ikke for offentliggjøring. Dette notat er et arbeidsdokument og kan siteres eller refereres bare etter spesiell tillatelse i hvert enkelt tilfelle. Synspunkter og konklusjoner kan ikke uten videre tas som uttrykk for Statistisk Sentralbyrås oppfatning.

I. INNLEDNING

I 1976 er Statistisk Sentralbyrå 100 år. Langtidsprogrammet 1976-1980 er således det første i et nytt hundreår for Byrået.

Ved utarbeidingen av dette programmet er det lagt stor vekt på å vurdere Byråets virksomhet i et langtidsperspektiv. Mens vi ved den årlige rullering av femårsprogrammet vårt legger hovedvekten på å konkretisere planene for det nærmeste året, er det ved utarbeidingen av Langtidsprogrammet 1976-1980 gjort en ekstra anstrengelse for å lage et mest mulig konkret program også for de følgende år.

Den årlige rullering konsentrerer seg først og fremst om hvilke statistikkprodukter og analyseprosjekt Byrået skal arbeide med. I Langtidsprogrammet 1976-1980 er i tillegg også andre sider av Byråets virksomhet vurdert. Særlig stor vekt er det lagt på system- og metodearbeidet, markedsføringen og oppdragsvirksomheten, og - ikke minst viktig - organisasjonsutviklingen i videste forstand. En grunn til dette er at disse sidene ved Byråets virksomhet etter hvert vil kreve forholdsvis større ressurser enn før.

De første steg i arbeidet med dette langtidsprogrammet ble tatt allerede våren 1974. Senere ble det utarbeidd en omfattende serie med notater og holdt en rekke møter med rådgivende utvalg. Dessuten ble det arrangert seminarer for ledelsen i de fleste av de departementene som Byrået har mest kontakt med. Parallelt med dette ble det i 1975 stadig holdt møter på alle administrative nivå i Byrået både for å forberede den virksomheten som er nevnt foran og for å drøfte resultatene av den. Notatene ble således drøftet på særskilte møter, og referater fra disse møtene ble utarbeidd. Vedlegg 1 gir liste over det materialet som nå foreligger.

II. GJENNOMFØRINGEN AV LANGTIDSPROGRAMMET 1971-1975

I de langtidsprogrammene som Byrået helt siden 1949 har lagt til grunn for sin virksomhet, har det vært lagt stor vekt på å tilpasse utbyggingen av den offisielle statistikk til de nye krav som samfunnsutviklingen etter hvert har ført med seg. Programmene for femårs-periodene fra 1949-1954 til 1960-1964 ble verbalt formulert. I det første programmet ble hovedvekten lagt på å gjøre statistikken mer fullstendig ved å utvide datainnsamlingen. Dette ble først og fremst gjort for å skaffe nødvendig grunnlag for et godt nasjonalregnskap som kunne tjene som utgangspunkt ved utarbeidingen av nasjonalbudsjettet. I programmet for 1954-1959 ble vekten lagt på kvalitetsforbedringer blant annet gjennom utarbeiding av statistiske standarder og oppretting av et sentralt bedrifts- og foretaksregister. I programmet for 1960-1964 ble det framhevet som viktige mål å øke bearbeidingsgraden av statistikken og å framskynde offentliggjøringen av resultatene ved å ta i bruk nye publiseringsformer.

I Langtidsprogrammet 1964-1968, som var det første kvantitative arbeidsprogram, ble vekten særlig lagt på å (i) fullføre integreringen av norsk statistikk til et samlet system, (ii) fortsette arbeidet med å forbedre kvaliteten av statistikken, først og fremst ved å gjøre den mer aktuell og (iii) utvide arbeidet med analyse og problemdrøfting. For inneværende periode, 1971-1975, ble hovedlinjene i programmet formulert slik: "Byrået vil i årene framover legge vesentlig større vekt enn før på statistikk som kan kaste lys over menneskelige og sosiale forhold og regionalstatistikk som trengs både for dem som sentralt skal legge opp distriktpolitikken og for de lokale kommunale organ som i sin virksomhet har et sterkt voksende behov for data. En betydelig del av ressursene vil også bli nyttet til utbygging av et såkalt arkivstatistisk system". Dette var i samsvar med den omlegging av myndighetenes politikk som da var i emning.

Stort sett ble disse hovedlinjene i Langtidsprogrammet 1971-1975 fulgt under gjennomføringen. Bortsett fra den planlagte folketelling i 1975 som Byrået ikke fikk midler til, ble alle prosjekter som i Langtidsprogrammet ble framhevet som viktig, ny statistikk over menneskelige og sosiale forhold, satt i verk og til dels fullført. Byråets dataarkiv ble utvidet med de individualdata som ble samlet inn i perioden, og det ble gjennomført en rekke prosjekter som nyttet data fra flere kilder og perioder. Det viktigste prosjektet for utbyggingen av økonomisk statistikk som ikke ble satt i gang, var utbyggingen av realkapitalstatistikk for enkelte næringer. Heller ikke utbyggingen av regnskapsstatistikken og bygge- og anleggsstatistikken kom så langt som forutsatt i programmet.

Tallene fra kostnadsstatistikken viser at den sterkere utbyggingen av sosialstatistikken i forhold til den økonomiske statistikken i virkeligheten hadde tatt til i årene før 1970. Kostnadene til sosialstatistikken utgjorde i 1967 snaut 25 prosent av kostnadene til økonomisk statistikk. I 1970 kom denne andelen opp i om lag 50 prosent. Denne utviklingen fortsatte også i årene etterpå, og i dag ligger kostnadene til sosialstatistikken på 65 prosent av kostnadene til økonomisk statistikk. I disse tallene er kostnadene for de statistiske fylkesheftene og Nye distriktstall ikke regnet med og heller ikke det som økingen i arbeidet med generelle metodespørsmål har kostet. Den relativt sterke kostnadsøkning for disse områdene har også først og fremst kommet statistikken over menneskelige og sosiale forhold til gode.

Tallene for fordelingen av de nye, fast organiserte stillingene som Byrået har fått i årene 1971-1975 stadfester det inntrykket som kostnadsstatistikken gir. I dette tidsrommet ble 23 av disse stillingene tildelt økonomisk statistikk jamført med 35 som ble tildelt sosialstatistikk av ymse slag.

III. HOVEDLINJENE I LANGTIDSPROGRAMMET 1976-1980

Kontakten med brukerne av statistikken under forberedelsen av Langtidsprogrammet 1976-1980 gjorde det klart at behovene for ny statistikk, for forbedringer i aktualiteten og påliteligheten av statistikken, for bedre presentasjon og for nye eller mer inngående analyser av statistikken, går langt ut over det vi vil ha muligheter til å gjennomføre i de kommende fem år med de ressurser som vi kan vente å få. Det må derfor foretas en streng prioritering og økonomisering, og det gjelder ikke bare for Byrået som helhet, men på alle beslutningsnivå.

En konsekvens av dette er at vi ikke må sette i gang nye prosjekt som vil gå ut over framdriften av igangværende prosjekt uten at det er klart at igangværende prosjekt tåler å vike i prioritet. Når det er konkurranse om ressursene, bør det vurderes om igangværende prosjekt kan gjøres mindre ressurskrevende enn opprinnelig planlagt for å skaffe rom til nye prosjekt.

Et annet viktig prioriteringsproblem er valget mellom forbedringer eller videre utbygging av den offisielle statistikk i perioden og andre nye framstøt. De sist nevnte gjelder virksomhet som enten tjener Byråets sideoppgaver eller vil være til fordel for den offisielle statistikk på lengre sikt, kanskje først etter 1980. Som alt nevnt gjelder dette først og fremst:

- i) Analysevirksomheten,
- ii) markedsføringen og oppdragsvirksomheten,
- iii) system- og metodearbeidet, og
- iv) organisasjonsutviklingen.

Nye framstøt på områdene i) og ii) kan ha verdi i seg selv i tillegg til at de på lengre sikt vil kunne fremme den offisielle statistikken. Det samme gjelder iv) i den grad nye framstøt kan fremme trivselen på arbeidsplassen. Nye framstøt med system- og metodearbeid derimot kan forsvares bare når de tjener løsningen av Byråets hoved- eller sideoppgaver.

Ettersom hovedoppgaven for Byrået er å lage Norges offisielle statistikk, vil det ofte være nærliggende å la nye statistikkprosjekt få prioritet framfor framstøt på områdene i) - iv). Det gjelder selv når nye statistikkprogram også er av langsiktig karakter. Vi har ved utarbeidingen av Langtidsprogrammet 1976-1980 satt av ressurser til framstøt på områdene i) - iv) i den utstrekning slike framstøt kan forsvares ut fra en langsiktig helhetsvurdering.

Gjennomføringen av nye framstøt på områdene i) - iv) kan i visse tilfelle best skje innenfor et enkelt kontor, men i mange tilfelle vil den kreve en sentral innsats. Organisasjonsformen må avgjøres i hvert enkelt tilfelle ut fra en effektivitetsvurdering og etter at prioritetsspørsmålet er avgjort.

Ekspansjonen i analysevirksomheten i Byrået har i etterkrigstiden først og fremst skjedd på Forskningsavdelingen og i Sosiodemografisk forskningsgruppe. I den utstrekning nye framstøt med økonomisk analyse kan skje ved et fagkontor, vil dette være å foretrekke framfor en videre utbygging av Forskningsavdelingen. Ett av vilkårene for dette må være at kontoret finner fram til en intern organisasjonsform som gjør gjennomføringen av prosjektet mulig trass i det løpende press som fagkontorene arbeider under.

I samråd med Finansdepartementet vil Statistisk Sentralbyrå i de nærmeste år ta sikte på gradvis å øke innsatsen i utvikling og bruk av økonomiske modeller og analysemetoder. De erfaringer som hittil er høstet på dette området, hovedsakelig gjennom bruken av makroøkonomiske modeller og skattemodeller, viser at en med rimelig innsats kan utvikle hjelpemidler av stor verdi ved opplegget av den økonomiske politikken. En regner med at en opptrappet forskningsinnsats nå, vil kunne gi en vesentlig forbedring av det eksisterende modellverktøy over det kommende tiår.

Sosiodemografisk forskningsgruppe har ennå ikke nådd den størrelse som en slik forskningsgruppe bør ha, og vil bli bygd videre ut i den utstrekning det er mulig å rekruttere høyt kvalifisert arbeidskraft. Men også for Sosiodemografisk forskningsgruppe gjelder det som alminnelig regel at den ikke bør gjennomføre analyseprosjekt som like godt kan utføres ved Fagavdelingen. Sosiodemografisk forskningsgruppe skal ikke som gruppe delta i planlegging og gjennomføring av statistikkprosjekt uten at dette er ønskelig som et ledd i utdanningen av eget personale, eller nødvendig for at egne analyseoppgaver skal kunne løses på en tilfredsstillende måte. Gruppen bør også ta initiativ til igangsetting av ny statistikk eller forbedring av eksisterende statistikk i den grad gruppen mener dette er ønskelig ut fra omsynet til sosiodemografisk forskning i og utenfor Byrået, men gruppen trenger ikke å ofre ressurser på oppfølgingen av slike initiativ.

I en særstilling står analyseprosjekt som kan finansieres utenom budsjetttrammene. Også slike prosjekt vil bli gjennomført ved Fagavdelingen i den utstrekning dette er mulig.

Nye framstøt med analyseprosjekt ved fagkontorene vil i de nærmeste årene framover bli avgrenset til slike analyser som først og fremst krever en verbal presentasjon av statistikk som vedkommende kontor lager. I den grad det ikke går ut over tidsrammen for gjennomføringen av prosjektet vil en problemdrøfting være ønskelig så langt den er mulig. Problemdrøftingen kan utvides etter hvert som den analytiske kompetansen ved fagkontorene øker.

I den kommende femårsperiode vil forholdene bli lagt til rette for en analytisk utnyttning av persondataarkivene, blant annet gjennom kobling av slike data fra ulike undersøkelser til samme tid eller fra samme slags undersøkelser til ulike tid. Byrået har spesiell kompetanse og også et ansvar for slike undersøkelser, fordi enkelte undersøkelser av dette slaget bare kan utføres i Byrået av hensyn til personvernet.

Nytten av de store ressursene som i dag blir brukt til utarbeiding og analyse av statistikk, avhenger i høy grad av at resultatene blir gjort kjent og dratt nytte av i en så vid krets av brukere som mulig. I kontakt med potensielle brukere støter vi ofte på manglende kjennskap til statistikk- og analyseresultat. Dette og de forholdsvis små ressurser som hittil har vært brukt på å spre disse resultatene, taler for at en vesentlig sterkere innsats i markedsføringen bør få høy prioritet. Det har liten mening å lage mye offisiell statistikk og analyser på grunnlag av denne statistikken dersom det ikke blir sørget for at resultatene når ut til og blir brukt av dem som kan dra nytte av dem.

Det vil derfor skje en opp-prioritering av markedsføringen både ved fagkontorene og forskningsgruppene. Også sentralt vil det bli ytt en sterkere innsats for å fremme markedsføringen enn det hittil har vært gjort. Dessuten vil den tjenesteytende virksomhet bli økt forholdsvis sterkt så sant det kan skaffes kapasitet og finansiell dekning, og så langt denne virksomheten ikke krysser kursen for Byråets hovedvirksomhet. Spesielt håper Byrået å kunne ta på seg større oppdrag som blir betalt fullt ut av oppdragsgiveren. Når det gjelder statistikkprosjekter som må betraktes som varige deler av statistikksystemet, må vilkåret være at oppdragsgiveren er villig til å finansiere prosjektet inntil utgiftene til det kan dekkes innenfor Byråets egne budsjetttrammer.

Som det vil framgå av den mer detaljerte drøftingen i de følgende avsnitt, vil virksomheten i de kommende 5 år komme til å stille sterke krav til systemarbeidet og det metodiske arbeidet i Byrået. System- og metodearbeidet har hittil vært hemmet av stor knapphet på kvalifisert arbeidskraft. En forholdsvis stor del av de funksjonærene som gjennom opplæring i Byrået har fått god kompetanse i systemarbeid, har gått over i annen virksomhet før Byrået for alvor har kunnet dra nytte av deres kompetanse til løsningen av de mest krevende systemoppgaver. Så liten som tilgangen på høyt kvalifiserte, teoretiske statistikere har vært, har Byrået heller ikke kunnet utnytte tilstrekkelig de landevinninger som er gjort i de siste tiår innen den teoretiske statistikk. Men på begge disse områdene har tilgangen på kvalifisert arbeidskraft blitt bedre i de aller siste årene. Denne utviklingen vil sannsynligvis fortsette, og dermed skulle mulighetene være til stede for å få gjennomført betydelige nye framstøt både på system- og metodefronten.

Den teoretiske statistikken gir en viktig del av metodegrunnlaget for den offisielle statistikken. Det er gjort store landevinninger i denne vitenskapsgrenen i de senere år, først og fremst ved universitetene verden over. Men kontakten mellom universitetsstatistikerne og de offisielle statistikerne er blitt svekket. Det er fra begge sider et ønske om en bedre forbindelse og sterkere gjensidig påvirkning. Statistisk Sentralbyrå har lenge vært opptatt av problemet, og har knyttet til seg medarbeidere med utdanning i teoretisk statistikk.

I Byrået vil det nå bli bygget opp en metodegruppe, der en regner med å kunne engasjere ledende forskere innenfor feltet statistisk teori. Dette er gjort mulig gjennom den gave på 1 million kroner som Norges Bank har gitt ved Statistisk Sentralbyrås 100-årsjubileum. Både norske og utenlandske toppfolk vil kunne bli knyttet til gruppen for kortere eller lengre tid. Oppgaven vil bli å tilpasse resultatene fra nyere forskning til fordel for den offisielle statistikk. Samtidig regner en med at forskerne skal få bedre innsikt i og større interesse for de spesielle problemer som arbeidet med denne statistikken reiser.

Organisasjonsutviklingen både utad og innad representerer en viktig side ved Byråets virksomhet, som også vil kreve etter måten større ressurser enn hittil i årene framover. Denne virksomheten vil sette særlig store krav til funksjonærer med betydelig erfaring fra arbeid i stillinger på byråsjefnivå og over. Også slik arbeidskraft vil vi ha mer av i årene framover, og det vil være naturlig å gjøre nye framstøt i den grad disse ressursene gjør det mulig.

Det system- og metodearbeidet og de formene for organisasjonsutvikling som Byrået vil legge særlig vekt på i årene framover, har økonomisering med ressursene som mål. Resultatene av det arbeid som er eller vil bli gjort på disse områdene, vil føre til en betydelig økning i produktiviteten i Byrået. Både i statistikkproduksjonen og i analysevirksomheten vil det derfor kunne skje en betydelig ekspansjon jamvel uten nye ressurser, slik at storparten av den utvidelse av budsjetttrammene som Byrået vil få, kan nyttes til nye framstøt på områdene markedsføring, system- og metodearbeid og organisasjonsutvikling.

IV. STATISTIKKPRODUKTET

Byrået er utsatt for et sterkt press fra mange hold om utvidelser av statistikksystemet så fort som mulig. Dette må ikke få oss til å glemme at vi allerede i dag har et godt og omfattende system og at dette er lagt slik opp at nytten av hvert element i det i større eller mindre grad er avhengig av alle de andre. Blir ett element tatt bort, vil nytten av statistikksystemet som helhet bli mindre. Dette har to viktige konsekvenser for prioriteringen. Vår hovedoppgave i de kommende år må være å holde vedlike og forbedre det systemet som vi allerede har. Først og fremst gjelder det å sørge for at aktualiteten blir god nok der aktualitet er viktig, og at påliteligheten er tilstrekkelig på områder der dette kravet må veie tyngre enn kravet om aktualitet. Vi må derfor være tilbakeholdne med å imøtekomme krav om ny statistikk såfram det vil gå ut over det statistikksystemet som vi allerede har. En annen sak er at vi alltid må registrere nye krav for at vi skal kunne vurdere alle krav om ny statistikk i sammenheng. Den andre konsekvensen er at vi ikke i nevneverdig grad kan regne med å frigjøre ressurser for nye prosjekt ved å ta bort elementer av det eksisterende system. Likevel er det ved utarbeidingen av Langtidsprogrammet 1976-1980, på samme måte som ved den årlige rullering av arbeidsprogrammet, nøye vurdert om vi kan innskrenke statistikkproduksjonen en del, særlig på områder der brukerne viser en lite aktiv holdning. Dessuten vil vi selvsagt snarest mulig stanse utarbeidingen av summarisk statistikk etterhvert som denne blir avløst av individualstatistikk. Kontorene skal også registrere alle tilfelle da statistikk blir innskrenket eller helt avskaffet.

Blant de mange kravene om utvidelser som gjør seg gjeldende, vil det bli gitt særlig høy prioritet til statistikk som det vil bli mulig å lage på grunnlag av nye administrative datasystem. Byrået kan ikke la være å utnytte brukbare data som allerede finnes lett tilgjengelig. Produktprioriteringen vil således i høy grad rette seg etter utbyggingen av administrative datasystem. I kommende 5-årsperiode vil vi ved hjelp av slike system kunne gjøre viktige framstøt på områdene sykdomsstatistikk, undervisningsstatistikk, rettsstatistikk og forhåpentlig også annen sosialstatistikk, miljøstatistikk, personal- og lønnsstatistikk for offentlig sysselsatte, detaljert månedsstatistikk over sysselsettingen, inntekts- og formuesstatistikk, jordbruks- og fiskeristatistikk og -

sist men ikke minst viktig - produksjonsstatistikk for tjenesteytende næringer på grunnlag av data innsamlet i samband med innkrevningen av merverdiavgift.

Utnyttningen av de administrative datasystemene til statistiske formål vil kreve mye kvalifisert arbeidskraft til planlegging, systemarbeid, utarbeiding av publikasjoner og annen spredning av statistikkproduktet. Det vil ikke være mulig å hindre at dette går ut over produksjonen av høyprioritert statistikk som krever direkte innhenting av individualdata. På den andre siden vil Byrået få en viss avlastning når det gjelder mindre kvalifisert arbeidskraft til arbeidsoperasjoner som administrative organer i en viss utstrekning vil overta etter hvert som de bygger ut egne datasystemer.

De ti-årige fullstendige tellingene som skal gjennomføres omkring 1980, vil også i betydelig grad bli bestemmende for produktprioriteringen i årene framover. Planleggingen av disse tellingene er denne gang satt i gang vesentlig tidligere enn før, bl.a. for å kunne vurdere hvilke konsekvenser utbyggingen av det arkivstatistiske systemet vil få for disse tellingene. En del av de opplysningene som vi før bare har kunnet få gjennom de ti-årige tellingene, vil vi trolig om få år kunne få fra de administrative datasystemene som nå er under oppbygging.

Produktprioriteringen vil dessuten bli ganske sterkt påvirket av at Byrået i de siste årene har satt i gang planleggingen av enkelte svært viktige nye statistikkprosjekt som ennå bare i liten grad er satt ut i livet, men som i årene framover må få en framdrift som vil kreve betydelige ressurser. Det gjelder først og fremst utbyggingen av et sosialt og demografisk statistisk system (inkl. Sosialt utsyn), utbyggingen av regionalstatistikken (inkl. Statistiske fylkehefter og Nye distriktstall), miljøstatistikken, "levekårsstatistikken", sysselsettingsstatistikken og utbyggingen av nasjonalregnskapet med regional tall, kvartalstall og tall for de delene av det nye nasjonalregnskapssystemet som ennå ikke er ferdig utbygd. Dessuten vil betydelige deler av statistikkssystemet bli bygd ut med statistikk over virksomheten på kontinentalsokkelen, og det reiser problemer som vi er nødt til å løse forholdsvis tidlig i kommende femårsperiode, og som krever høyt kvalifisert arbeidskraft. Vår linje er at vi ikke skal lage særstatistikk for kontinentalsokkelen, men regne sokkelen som en utvidelse av Norge og ta den med i statistikken på de ulike områder.

Det vil samtidig bli overveiet om det vil være hensiktsmessig å utgi en særskilt publikasjon der data om kontinentalsokkelen - hentet fra ulike statistikkområder - vil finnes samlet og lett tilgjengelig for særlig interesserte. Dessuten må vi regne med at Byrået vil få til oppgave å lage ny ressursstatistikk som grunnlag for det ressursbudsjett som Miljøverndepartementet har forpliktet seg til å legge fram for Stortinget hvert år.

Framstillingen foran viser klart at Byrået på flere områder og av ulike grunner er etter måten sterkt bundet i sin framtidige ressursdisponering, og at handlefriheten når det gjelder å sette i verk store statistikkprosjekt i tillegg til de som alt er nevnt, er liten iallfall i de nærmeste årene. Storparten av de ressursene som vi finner å kunne disponere til en videre utbygging av statistikkssystemet, vil måtte nyttes til å sikre framdriften på de områdene som er spesielt nevnt.

Både faglig og organisatorisk er Byrået nå godt utstyrt til å foreta undersøkelser som kan kaste lys over sosiale og menneskelige forhold, og som krever innsamling av individualdata ved hjelp av intervjuere. Som eksempler på aktuelle problemområder for slike undersøkelser, kan nevnes trivselen i nærmiljøet, boligforhold, helsetilstand, forholdene på arbeidsplassen, maktforhold og sist, men ikke minst viktig, fruktbarhetsutviklingen og de faktorene som påvirker denne. Byrået vil i planperioden formulere opplegg av slike undersøkelser med sikte på å skaffe hel eller delvis finansiering utenfra.

V. ANALYSEVIRKSOMHETEN

Formål

Gjennom hele sin historie har Statistisk Sentralbyrå ikke bare tatt sikte på å lage statistikk, men også sett det som sin oppgave å bruke denne statistikken til analyser av ymse slag. Både til statistikkproduksjonen og til tolkning av statistikken har det vært stillet høye faglige krav.

En grunn til at Byrået ser det som en viktig sideoppgave å drive analysevirksomhet av ganske betydelig omfang, er at vi ved selv å bruke statistikken får bedre grunnlag for å vurdere

kvaliteten av den statistikken som vi allerede har, og behovet for ny statistikk. Like viktig er det at Byrået ved sin lette adgang til tverrfaglige data har særlige forutsetninger for analyser som krever bruk av store datamasser; framfor alt har Byrået som administrator av omfattende systematiske dataarkiv muligheter for analyser på grunnlag av koblede individualdata som andre forskningssteder ikke har.

Erfaringene fra de siste tiår viser at Byrået har gode forutsetninger for å bygge omfattende numeriske analysemodeller, særlig modeller som gjør det mulig å nytte ut store tverrfaglige datamasser til analytiske formål på en systematisk og effektiv måte. Her kommer blant annet fordelene ved lett adgang til individualdata og Byråets EDB-ekspertise i særlig høy grad til sin rett. For modellbygging av dette slaget er det ønskelig at modellbyggerne kan stå i nær kontakt med leverandørene av data slik at definisjoner, grupperinger og valg av variable kan bli lagt til rette for modellarbeidet. Samtidig vil det fra modellbyggerne kunne komme viktige impulser om nødvendige forbedringer av statistikken. Begge deler taler sterkt for at modellbygging av dette slaget er en samfunnsfunksjon som ligger særlig vel til rette for Byrået og som Byrået derfor bør føle et stadig sterkere ansvar for.

Hittil har modellbygging først og fremst vært drevet ved Forskningsavdelingen og Sosiodemografisk forskningsgruppe. Bare ett av fagkontorene, nemlig Kontoret for undervisnings- og sosialstatistikk m.v., driver i dag med modellbygging. Erfaringene fra dette arbeidet vil etter hvert kunne vise om også andre fagkontorer med fordel kan engasjere seg i slik virksomhet. Konkrete planer i denne retning har ikke Byrået for kommende 5-årsperiode.

Den undervisningsmodell som Kontoret for undervisnings- og sosialstatistikk m.v. har utviklet, vil blant annet kunne brukes til å lage foreløpige anslag på sentrale tall i undervisningsstatistikken. Allerede i dag blir MODIS nyttet som hjelpemiddel ved beregning av de foreløpige tall for nasjonalregnskapet som blir offentliggjort like etter at året er omme. De prognosene som blir laget ved hjelp av befolkningsprognosemodellen kan av interesserte brukere nyttes som foreløpige tall. Ved hjelp av et enkelt modellresonnement er det også mulig å lage ganske pålitelige foreløpige tall for investeringene i industrien allerede ved utgangen av kvartalet eller året. Bruken av numeriske modeller vil ofte være den eneste muligheten til at Byrået kan greie å offentliggjøre så aktuelle tall som brukerne ønsker. Til dette formålet kan matematisk-statistiske metoder med fordel tas i bruk.

Prinsipielt er det ingen skarp grense mellom "produksjon" av statistiske tabeller og analytisk bruk av data ved hjelp av mer avanserte metoder. Formålet er i begge tilfelle å kaste lys over sammenhenger mellom ulike størrelser eller over utviklingstendenser over tiden. Det er ingen grunn til at fagkontorene skal nøye seg med å klarlegge sammenhenger bare gjennom tabulering dersom andre metoder er mer tjenlige for visse formål. Fagkontorene vil derfor etter hvert ta nye statistiske metoder i bruk over alt hvor dette er hensiktsmessig.

Hovedformålet med analysevirksomheten ved Fagavdelingen vil fortsatt være å gjøre det lettere for brukerne å dra nytte av statistikken. Kontorenes bidrag til Økonomisk utsyn og Sosialt utsyn og publikasjoner i serien Statistiske analyser vil bli brukt som midler for å oppnå dette.

Forskningsavdelingen

Forskningsavdelingen vil fortsatt arbeide med nasjonalregnskap og økonomisk analyse. En har også funnet det rasjonelt å konsentrere ressursene for økonomisk analyse om de samme tre hovedområdene som hittil, nemlig makroøkonomiske modeller, skatteforskning og konjunkturanalyse.

For nasjonalregnskapsarbeidet vil hovedoppgaven være å sørge for at et pålitelig årsregnskap foreligger til rett tid, og at inntekts- og kapitalregnskapet blir bygd ut. Det vil også bli lagt stor vekt på publisering av nye og tilbakegående nasjonalregnskapstall og dokumentasjon av regnskapet. Det vil bli utarbeidet regionale regnskap på forholdsvis detaljert nivå for årene 1973 og 1974, og publisering av kvartalstall vil bli gjenopptatt.

Ressursinnsatsen for utvikling og bruk av makroøkonomiske modeller vil, som nevnt, bli gradvis opptrappet i femårsperioden. Bakgrunnen for dette er de resultater og erfaringer som er høstet gjennom bruken av Byråets modeller - i første rekke de suksessive versjoner av MODIS-modellen - over

de siste 10-15 år. Bruken av modellene med nødvendig innsats for vedlikehold og oppdatering har etterhvert kommet til å legge beslag på betydelige ressurser. En regner med en fortsatt sterk opptrapping av sentraladministrasjonens bruk av modellene MODIS IV og MSG-3, og for dette formålet vil det være nødvendig å ha en høy beredskap til enhver tid. Det har imidlertid lyktes å gjennomføre en betydelig effektivisering av ressursbruk ved ordinære anvendelser av modellene. En tar også sikte på at andre brukere i større grad enn hittil skal gis adgang til å benytte Byråets makroøkonomiske modellverktøy.

I samråd med Finansdepartementet og Modellutvalget, som er et rådgivende organ for Finansdepartementet i modellspørsmål, er det lagt opp til et omfattende videreutviklingsprogram for MODIS og MSG. Dette omfatter en revurdering av sentrale modelldeler og innføring av nye relasjoner i modellene. For MODIS IV gjelder dette bl.a. en revurdering av prisrelasjonene og makrokonsumfunksjonen og innføring av nye relasjoner for import, eksport og etterspørsel etter arbeidskraft. For MSG-3 tar en bl.a. sikte på en endogenisering av endringer i importandeler og eksport og en revurdering av produksjonsstrukturen. For både MODIS IV og MSG-3 vil det dessuten bli arbeidet med å utvikle flere før- og ettermodeller, dvs. modellutvikling i tilknytning til modellen uten endring i de to hovedmodellene. Blant annet tar en sikte på å etablere en forbindelse mellom befolkningsprognosemodellen og MSG-3 og på den måten endogenisere det nåværende anslag på tilgang av arbeidskraft i MSG-3. En tar også sikte på å kunne tilpasse modellapparatet for energiprognoser, regionalanalyser og miljøvernproblemer.

Det er også behov for å bygge ut en bredere basis for videre framstøt innenfor makroøkonomisk modellutvikling. Det vil bli arbeidet med prosjekter for å utvikle en eller flere korttidsmodeller av mer aggregert type. Arbeidet med kryssløpsmodeller, som både MODIS og MSG er eksempler på, vil bli ført videre gjennom modelleksperimenter som kan danne grunnlag for mer omfattende endringer i hovedmodellene eller nye versjoner av disse. En tar også sikte på å benytte de eksisterende modeller i større grad til empiriske analyser av ulike forhold i norsk økonomi. Ellers vil Forskningsavdelingen fortsette arbeidet med analyse av konsumentatferd, bl.a. ved sammenkopling av data fra forbruks- og inntektsundersøkelser. Analyse av foretaksatferd vil bli ført videre innenfor eksperimentelle modeller med investeringsrelasjoner. Det er mulig at Norges Banks nye modell for kredittmarkedet, KRØSUS, vil kunne vise seg nyttig også for å kaste lys over sammenhengen mellom kreditt og realøkonomisk utvikling. Forskningsavdelingen vil følge nøye med i utviklingen av KRØSUS med sikte på en framtidig sammenkopling av MODIS og KRØSUS.

For noen av de framstøt som er omtalt ovenfor, forutsettes det at Byrådet kan få tilført ressurser utenom budsjetttrammene. Det gjelder utviklingsarbeid i tilknytning til MODIS og MSG som er gitt særlig høy prioritet av Finansdepartementet, og utføres som kontraktsoppdrag for dette. Det gjelder også for arbeid i tilknytning til energi, miljøvern og regionalforhold der det er avsatt forholdsvis lite av egne ressurser i forhold til det en regner med at prosjektene vil kreve.

Byråets virksomhet innen feltet skatteforskning fordeler seg hovedsakelig på tre områder, (i) utvikling og videreutvikling av numeriske analysemodeller og regneprogrammer, (ii) prosjekter av mer deskriptiv karakter, som f.eks. arbeidet med publikasjonene Aktuelle skattetal og Det norske skattesystemet og (iii) beregnings- og utregningsoppdrag for Sentraladministrasjonen, Stortinget og offentlige utvalg.

I årene framover vil det bli lagt særlig vekt på vedlikehold og videreutvikling av de eksisterende skattemodeller som er lagt opp med sikte på å analysere virkningene av den direkte og indirekte personskattlegging. Disse modellene vil dessuten i større grad enn før bli utnyttet til egne analyseformål.

Det vil videre bli utviklet enkle modeller for analyse av foretaksskattlegging som grunnlag for videre framstøt på feltet. Av nye framstøt ellers vil analyser av utviklingen i og fordelingsvirkningene av offentlige utgifter bli gitt høy prioritet. Det er videre behov for å utvide skattemodellene slik at de også kan nyttes til å analysere virkningene av endringer i sykepengesatser og andre skattefrie stønader som det kan hentes opplysninger om fra det administrative datasystemet for trygdene. Det er igangsatt et prosjekt som har til hensikt å gjøre en slik utnyttelse mulig.

Byråets tjenesteyting overfor sentraladministrasjonen, de politiske partiene og offentlige utvalg i skattespørsmål vil trolig fortsette i om lag samme omfang som hittil. Publikasjonen Aktuelle skattetal vil komme i ny utgave hvert år. I slutten av programperioden kan det bli spørsmål om å

sende ut også SØS-publikasjonen Det norske skattesystemet i ny ajourført utgave.

Hovedoppgaven for konjunkturanalysegruppen vil bli den løpende konjunkturovervåking også i kommende planperiode. Publiseringen vil som før skje i Økonomisk utsyn og i de løpende konjunktur-oversiktene, som fra 1. januar 1976 har vært utgitt som egen serie og med større sidetall. En tar sikte på fortsatt kvalitetsforbedring av konjunkturoversiktene i planperioden.

En undersøkelse av det norske konjunkturmønsteret i etterkrigstiden, med særlig sikte på å belyse hvordan konjunkturimpulser utenfra slår inn i vår økonomi, vil bli avsluttet og publisert i første del av 5-årsperioden. Undersøkelsen vil sannsynligvis avdekke problemer som trenger nærmere gransking, og studium av dynamikken i den norske økonomi vil fortsette også senere i perioden.

Sosiodemografisk forskningsgruppe

Sosiodemografisk forskningsgruppe vil også i de nærmeste årene framover bruke en stor del av ressursene på arbeid med å forbedre befolkningsprognosemodellen og å nytte denne modellen til å lage offisielle framskrivinger av den norske befolkning etter kjønn, alder og geografiske områder. Slike framskrivinger vil bli offentliggjort i slutten av 1975, i 1977 og i 1979.

Et annet prosjekt som Sosiodemografisk forskningsgruppe vil legge stor vekt på, er å bygge en modell som kan nyttes til å lage beregninger av tilgangen på arbeidskraft. Gruppen har til nå arbeidd med forberedelser til dette, og det er gjennomført flere underprosjekter, dels for type av arbeidskraft (kvinner), dels for datagrunnlag (bruttostrømmer ifølge arbeidskraftundersøkelsene) og dels for modellopplegg (arbeidskrafttilbud, holdninger). Disse delprosjektene vil bli ført videre med sikte på å nå resultater som kan komme utbyggingen av arbeidskraftmodellen til gode.

Gruppen vil også fortsette sin virksomhet på området bosetting og flyttinger. Hovedinteressen vil knytte seg til arbeid med sikte på å forbedre estimatene for folkemengdens fordeling på regioner, ned på kommunenivå, i befolkningsprognosemodellen. Behovet for forbedringer er stort, men det kan vise seg å bli vanskelig å oppnå anvendelige resultater. For å løse dette prognoseproblemet vil vi trenge et system av demografisk og økonomisk funderte modellrelasjoner, og dette må utvikles i samarbeid mellom Sosiodemografisk forskningsgruppe og Forskningsavdelingen.

Et studium av relasjoner for ekteskapelig status ventes å gi resultater som trolig vil gjøre det mulig å spesifisere befolkningsframskrivingene på gift/ugift osv. i løpet av femårs-perioden. Studier av fruktbarhetsutviklingen vil også bli tatt opp for fullt.

Sosiodemografisk forskningsgruppe vil følge nøye med i byggingen og bruken av både de økonomiske modellene og undervisningsmodellen. Målet på lang sikt er å nå lengst mulig i retning av å koordinere og integrere den nåværende befolkningsprognosemodell, arbeidskraftmodellen og utdanningsmodellen slik at de til sammen kan nyttes til analyser av tilgangen på arbeidskraft. I den grad det samtidig lykkes å kaste lys over etterspørselen etter arbeidskraft ved hjelp av MODIS og MSG-modellen, vil modellene til sammen kunne nyttes til å klarlegge den faktiske tilpassing på arbeidsmarkedet. Resultater i så måte kan imidlertid neppe ventes i kommende femårs-periode.

Arbeidet med system- og presentasjonsmetoder for sosial og demografisk statistikk vil bli fortsett, og som ledd i denne virksomheten vil gruppen stå for redaksjonen av Sosialt utsyn som skal legges fram med 2-3 års mellomrom. I et oversiktskapittel i Sosialt utsyn vil det bli trukket inn statistikk fra flere områder. Gruppen vil ellers følge med i og delta i det internasjonale utviklingsarbeid på dette område.

Det er sterkt ønskelig at Byrået kommer i gang med løpende analyser av befolkningsutviklingen. Både Kontoret for befolkningsstatistikk m.v. og Sosiodemografisk forskningsgruppe vil delta aktivt i dette arbeidet. Slike analyser vil gi nyttige impulser til forbedringer i befolkningsstatistikken og samtidig sterkt ønskelige positive tilbakevirkninger på modellarbeidet i Sosiodemografisk forskningsgruppe. Ikke minst for befolkningsframskrivingene og vurderingen av resultatene av disse er det nødvendig å ha en solid belysning av den aktuelle befolknings-situasjonen og utviklingstendenser i denne.

Holdning til analysevirksomhet utenfor Byrået

Skal en kunne forsvare kostnadene ved å bygge store og arbeidskrevende numeriske modeller, må det også sørges for at de blir brukt til analyser som de er tjenlige til. Det er ikke nok at de blir nyttet av Byrået. Forskerne utenfor Byrået, planleggerne i de ymse departement, interesserte organisasjoner og kanskje jamvel enkelte foretak må kunne dra nytte av disse modellene i større utstrekning enn i dag. Dette vil bli drøftet nærmere i avsnitt VI om markedsføringen.

Det er imidlertid ikke bare modellene som blir for lite analytisk utnyttet utenfor Byrået. Det samme gjelder statistikkproduktet og de store mengder av individualdata som er lagret i Byråets dataarkiv. Både fagkontorene og de sentrale forskningsgruppene i Byrået vil oppmuntre analytikere utenfor Byrået til å nytte ut den offisielle statistikken og de statistiske dataarkivene i større grad enn nå. En måte å gjøre dette på vil være å antyde forskningsprosjekter for slike analytikere. Ikke minst viktig vil det være at vi inntar en aktiv holdning i så måte overfor forskere ved universitetene, høyskolene og andre forskningsinstitutter. Det er klart at Byrået selv ikke vil kunne greie å utføre mer enn en brøkdel av de analyseprosjekter som for oss synes å være lovende, og som dessuten ville virke supplerende til Byråets eget analyseprogram og således utfylle og øke verdien av våre egne analyseresultater. Etter Seip-komiteéns innstilling skulle det være mindre betenkelig enn før å overlate anonymiserte individualdata til slike forskere. Det vil sikkert være snevre grenser for hvor mye Byrået vil kunne ofre av kvalifisert arbeidskraft til å bistå forskere med bruk av våre data. Men så langt råd er, vil vi innta en positiv og aktiv holdning når det gjelder å fremme numerisk analysevirksomhet utenfor Byrået, og føle et alminnelig ansvar for slik analysevirksomhet her i landet.

VI. MARKEDSFØRING OG OPPDRAGSVIRKSOMHET

Markedsføringen av den offisielle statistikken har to sider. Den ene består i å spre resultatene av statistikkproduksjonen på en mest mulig hensiktsmessig måte slik den nå engang er utformet, den andre siden gjelder selve produktutformingen: Hvordan skal statistikkproduktene utformes og presenteres for at de best mulig skal tilfredsstillende behovet for statistikk hos ulike brukergrupper? Markedsføringen av dataarkivene reiser tilsvarende problem. I de siste 15-20 årene har Byrået lagt stor vekt på å spre kunnskap om statistikkproduktet, samtidig som publikasjonsprogrammet har blitt lagt opp mer differensiert og bedre tilpasset til de ulike brukergruppene. Men mye står igjen å gjøre før markedsføringen kan sies å være god nok.

Hovedoppgavene for markedsføringen i programperioden vil være i) å spre kunnskap om hvilke statistikk- og analyseprodukter Byrået har å tilby ulike brukergrupper, og ii) å bidra til at disse produktene når ut til så mange som mulig av de brukerne som kan ha nytte av dem. Byrået må også se det som sin oppgave iii) å fremme en formålstjenlig og forsvarlig bruk av statistikkproduktene der hvor statistikk er nyttig. Dette forutsetter at brukerne har evne til å nyttiggjøre seg produktene. Byrået må gjøre sitt til å øke denne evnen, selv om dette p.g.a. begrensede ressurser kanskje først og fremst vil måtte skje gjennom en hensiktsmessig presentasjon av hva vi har å tilby av statistikk og analyse.

Markedsføringsarbeidet må legges opp noe ulikt alt etter hvilke brukergrupper en tar sikte på å nå. Overfor de politiske myndigheter og administrasjonen både sentralt og lokalt vil det være formålstjenlig å gjøre bruk av det en kan kalle en "oppsøkende" markedsføring, hvor vi tar personlig kontakt med vedkommende brukergrupper for å gi opplysning om produktene våre, deres egenskaper og hvordan de kan brukes. På denne måten vil vi til en viss grad også kunne lære brukerne å dra bedre nytte av produktene, og brukerne vil på sin side kunne få gitt uttrykk for sine ønskemål om de produktene som de trenger. Den oppsøkende markedsføring overfor disse brukergruppene vil vi satse mer og mer på i de nærmeste årene.

Overfor forskere, forskningsinstitusjoner og offentlige utvalg vil den viktigste siden ved markedsføringen bestå i å spre kunnskap om hvilke data Byrået har eller kan levere. Overfor de viktigste brukergruppene ved universitetene og høyskolene vil det også bli tatt direkte kontakt.

Overfor bedrifter og organisasjoner derimot vil hovedoppgaven for markedsføringen bestå i å få produktene ut til så mange brukere som mulig. For å kunne nå fram vil markedsføringen bli lagt opp selektivt i den forstand at det blir gitt "tilbud" av statistikk som kan ventes å være av stor interesse for nettopp den gruppe dette tilbud retter seg mot. Også overfor denne brukergruppen

vil således markedsføringen være aktiv og "salgsorientert".

Markedsføringen vil måtte bli mer passiv overfor andre brukergrupper, bortsett fra massemedia som ikke bare selv nytter statistikk, men som også er et viktig middel i markedsføringen av statistikken overfor andre brukergrupper. Massemedia er brukergrupper som krever kontakt av nokså spesiell art.

De forholdsvis kraftige framstøt som skal gjøres med markedsføring i årene framover, kan ikke settes i verk samtidig og like sterkt på alle fronter. De begrensede ressurser som trass i alt kan nyttes til dette formålet, må settes inn først og kraftigst der vi kan vente de største resultater. For å kunne planlegge dette framstøtet vil vi først skaffe oss oversikt over hvordan det faktisk står til med spredningen av vår statistikk overfor de ymse brukergrupper. Deretter vil vi ta i bruk en rekke virkemidler tilpasset etter de ulike brukergrupper som markedsføringen skal rettes mot. Vi vil forsøke i langt større utstrekning enn hittil å ta direkte kontakt i form av orienteringsmøter, seminarer og kurs for de brukergrupper der denne form for markedsføring kan ventes å gi resultater. For stort sett de samme brukergruppene vil vi utvikle hensiktsmessige håndbiblioteker som inneholder det viktigste av den statistikken disse brukerne trenger. Det sier seg selv at dette hjelpemidlet bare kan nyttes overfor forholdsvis få brukere. Det vil bli utarbeidet "salgsorienterte" brosjyrer spesielt rettet mot næringslivet med opplysninger om hva Byrået har å tilby av statistikk og analyse-resultater og om hvilken nytte statistikken kan ha for bedriftene til ulike formål. Arbeidet med å lage og spre lister over Byråets publikasjoner vil bli styrket og listene vil få en vid sirkulasjon. Vi vil sette mye inn på å få Statens Informasjonstjeneste til å medvirke i vårt markedsføringsframstøt gjennom annonser om Byråets statistikk på de ymse områder, og vi vil gjøre vesentlig mer intensiv bruk av fagtidsskriftene. Artikler med informativt stoff om Byråets statistikk og programmer må først og fremst utformes som orientering om bestemte faglige emner som kan ha stor allmenn interesse. Også om dette bør det samarbeides med Statens Informasjonstjeneste.

Det vil bli utarbeidet håndbøker for bruk av statistikk og av enkelte av de analysemodeller som brukere utenfor Byrået kan dra nytte av. Billedbånd og film om visse sider ved Byråets virksomhet og om statistikken på de ymse områder vil også kunne være nyttige virkemidler i markedsføringen.

Ved å bruke virkemidler av disse typene overfor de riktige brukergruppene, vil det uten tvil kunne oppnås viktige resultater. Dette krever at mange funksjonærer i Byrået blir mobilisert for en slik aksjon. Deltakerne må først og fremst være funksjonærer med entusiasme for slik virksomhet. Foruten at vi søker hjelp hos Statens Informasjonstjeneste, vil vi også forsøke å dra nytte av konsulenter utenfra med erfaring i markedsføring, spesielt overfor næringslivet, men storparten av arbeidet må nok gjøres av Byråets egne funksjonærer - både på fagkontorene, i de sentrale forskningsgruppene og på vårt eget informasjonskontor. Ikke minst viktig er det at fagkontorene legger økt vekt på markedsføringen. Prosjektgrupper med deltakere fra ulike hold i Byrået må også medvirke. Dette kraftige framstøtet i markedsføringen vil i første omgang særlig ta sikte på å øke spredningen av våre produkter, men samtidig vil det i en viss utstrekning også bli arbeidet med produktutformingen.

En bedre produktutforming kan overfor visse brukergrupper være et nødvendig vilkår for at spredningsaksjonen skal kunne lykkes. En måte å gjøre dette på er en videre utbygging av systemet med forholdsvis enkle oversiktspublikasjoner i serien NOS som kan gi de mest sentrale bakgrunnsdata. En annen er å lage flere publikasjoner i serien Statistiske analyser (SA) som særlig er rettet mot brukere som har vanskelig for å dra nytte av tabeller uten tekst. En tredje måte er å utvide tekstavsnittene i våre NOS-publikasjoner med omtale av statistikkens pålitelighet, kilder til feil og hva statistikken kan eller ikke kan brukes til. Det er imidlertid en grense for hvor langt det er mulig å gå i så måte uten at publikasjonene blir forsinket. Et eksempel på at det kan være mulig å gjøre produktutformingen bedre, er også utarbeiding av virkningstabeller som gjør bruken av modellene våre lettere. Produktutformingen vil ikke bare ta sikte på å finne fram til nye produkter, men også å lage våre nåværende produkter bedre for sitt formål. Spesielt vil det bli undersøkt om ikke de store tabellverkene i våre mest detaljerte publikasjoner bør begrenses, samtidig som tilsvarende tabeller blir gjort lettere tilgjengelige fra våre dataarkiv, blant annet ved hjelp av bedre dokumentasjon av data (se neste avsnitt).

Markedsføringsaksjonen vil dessuten ta sikte på å fremme bruken av våre dataarkiv, både de statistiske opplysningene og de individualdata som disse arkivene til enhver tid inneholder. Dette forutsetter at databeredskapen og databearbeidingsberedskapen blir økt og at dokumentasjonen av

innholdet i våre dataarkiv blir bedre. Det systemarbeid som dette vil kreve, er det gjort rede for i neste avsnitt. Her kan det være nok å nevne at dokumentasjonen av dataarkivenes innhold og databeredskapen allerede i dag er så god at markedsføringsframstøtet bør omfatte en spredning av beskrivelser av arkivets innhold til alle aktuelle brukere både innenfor og utenfor Byrået. Brukerne må også få lett adgang til beskrivelser av de definisjoner og klassifikasjoner som bruken av dataarkivene og av statistikken ellers krever.

Byrået bruker i dag betydelige ressurser til tjenesteytende virksomhet, dvs. til å svare på spørsmål i telefon og brev, hjelpe statistikkbrukere som besøker Byrået til å finne fram til den statistikk de ønsker eller på annen måte å løse sine statistikk- eller analyseproblemer, lage større eller mindre beregninger osv. Det dreier seg her om en virksomhet som kan variere fra tjenesteytelser med varighet i ett minutt eller to til større oppdrag som kan kreve betydelige ressurser til dels av høyt kvalifisert arbeidskraft. Dette er en svært viktig virksomhet, også som et ledd i markedsføringen av våre produkter. Men for det første gjelder det om å gjøre den så effektiv og arbeidssparende som mulig, og for det andre å sørge for at den ikke går for sterkt ut over enda viktigere oppgaver. Midlene til dette er (i) økt bruk av tekniske hjelpemidler og bedre systemopplegg (se neste avsnitt), (ii) organisasjonsformer som minimaliserer byrdene ved tjenesteytingen og hindrer unødvendige forstyrrelser i arbeidet, (iii) fastsetting av priser på oppdrag som det skal tas betaling for, som fullt ut dekker både de direkte og indirekte kostnader, slik at oppdragsvirksomheten ikke eter seg inn på budsjettet vårt og (iv) gjennomføring av rutiner i saksbehandlingen som kan sikre at ikke oppdragsvirksomheten hindrer gjennomføringen av prosjektene på arbeidsprogrammet.

Byråets holdning til oppdragsvirksomhet har helt til det siste stort sett vært passiv, dvs. vi har tatt på oss oppdrag når oppdragsgivere har meldt seg, og det har vært tilstrekkelige ressurser til det. I mange tilfelle har oppdrag også blitt avvist på grunn av manglende ressurser. Vår praksis kan ha resultert i at det er blitt noe tilfeldig hva vi har tatt på oss og hva ikke. Vi bør utarbeide fastere retningslinjer for behandlingen av slike spørsmål. Det er ikke uten videre gitt at vi i slike tilfelle skal ta på oss alle oppdrag som oppdragsgiveren er villig til å betale fullt ut for.

Aktiv oppdragsvirksomhet har Byrået drevet i forholdsvis liten grad, blant annet fordi vi har manglet arbeidskraft til slike oppdrag. I den grad tilgangen på kvalifisert arbeidskraft gjør det mulig å øke oppdragsvirksomheten ut over det som budsjетtrammene tillater, kan det være formålstjenlig å gå sterkere inn for å skaffe oppdrag utenfra. Vilkåret må da være at disse oppdragene gjør det mulig å få gjennomført utbygging av statistikksystemet eller analysevirksomhet som hører naturlig hjemme som en del av Byråets oppgaver og funksjoner, og som andre institusjoner ikke like godt kan utføre. Gjelder oppdraget planleggingen og eventuelt gjennomføringen av et statistikk- eller analyseprosjekt som i større eller mindre grad vil kreve ressurser også i framtiden, og som fra et visst tidspunkt av må dekkes innenfor Byråets budsjетtramme, bør Byrået ikke ta det på seg uten at prosjektet har så høy prioritet at det fra dette tidspunkt vil være naturlig å ta det med i Byråets eget arbeidsprogram. Følger vi ikke en slik linje, vil nemlig lavprioriterte prosjekt kunne snike seg inn bakveien til vårt arbeidsprogram. Det samme gjelder for prosjekt som Byrået i første omgang søker å få finansiert over det ekstraordinære budsjett. Også her må vi regne med at prosjektet før eller senere vil konkurrere med ressurser til andre arbeidsoppgaver innenfor det ordinære budsjett og de ordinære rammer.

I visse tilfelle vil formålet med oppdragsvirksomheten sett fra samfunnssynspunkt kanskje best kunne bli nådd gjennom "mellommenn". Det er de interkommunale datasentraler og Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste som her peker seg ut. De første ønsker å øke sin oppdragsvirksomhet overfor kommuner når det gjelder statistikkbearbeiding, mens den andre har som formål å lette tilgjengeligheten av data for forskere. Begge får i stor utstrekning sine data tilført fra Byrået, dels direkte og dels gjennom folkeregistrene.

Det er ennå uvisst om og i hvilken utstrekning datasentralene bør oppmuntres til å tjene som mellommenn. Dette må det arbeides videre med. Vi vet at datasentralene i alle fall vil komme til å utvide sin virksomhet på det statistiske området. Det vil derfor være riktig å gå aktivt inn for et samarbeid med datasentralene framfor å forholde seg passiv med det resultat at utviklingen vil komme til å gå mer eller mindre tilfeldig.

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste har allerede i mange år tjent som et mellomledd mellom Byrået og forskerne ved å overta kommunistatistikk fra Byrået og holde statistikken tilgjengelig i delvis bearbeidd form for forskere. Datatjenesten har meddelt at den også ønsker å tjene som mellomledd når det gjelder anonymiserte individualdata. Det vil i tilfelle bety at forskernes utnytting av Byråets individualdataarkiv kommer til å skje via Datatjenesten. Disse spørsmålene må overveies nærmere. Fordelene og ulempene ved en ordning slik som Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste ønsker, vil være av liknende art som fordelene og ulempene ved at datasentralene tjener som mellomledd.

VII. SYSTEM- OG METODEARBEID

Allerede i dag er de statistiske dataarkivene i Byrået lagt opp slik at oppdrag utenfra kan imøtekommes på rimelig tid i det omfang vi får slike oppdrag. Byråets egne behov for å nytte ut disse dataarkivene kan også bli tilfredsstilt. Men ved ytterligere systemforbedringer vil det være mulig å gjøre utnyttingen av dataarkivene lettere og sannsynligvis billigere både for eksterne og interne brukere. Samtidig vil det være nødvendig å gjøre det mer klart for brukerne hvilke krav det må stilles til dem dersom de skal nytte ut dataarkivene på en formålstjenlig måte.

Tilgjengeligheten til dataarkivene vil kunne gjøres lettere ved hjelp av økt databeredskap, økt databearbeidingsberedskap og bedre dokumentasjon av data. En økt innsats i systemarbeid på disse feltene vil være nødvendig for å møte de kravene som vil bli stilt til aktualitet, kvalitet og innhold i statistikken, den statistiske analyse og forskningen.

For å kunne utvikle den automatiserte databehandlingen videre er det en forutsetning at de faglige kvalifikasjoner hos personalet kan holdes på høyt nivå. Mye av opplæringen i databehandling må foregå internt og tilpasses Byråets spesielle behov. Personalet ved de oppdragsgivende kontorer må få en bedre informasjon om dataarkivets innhold og muligheter for kobling og bedre opplæring i organisasjon og lagring av store datamengder. Det er videre nødvendig å følge med i utviklingen av teknisk utstyr og databehandlingsmetoder med tanke på å anskaffe det som kan ha betydning for Byråets arbeidsområder. Viktige områder er utstyr for optisk lesing, masselagringsmedia, terminaler, minimaskiner, metoder for organisasjon og søking i store datamengder, programmeringsteknikk, testing av program, dokumentasjonsteknikk, programmeringsspråk og standardprogram for statistiske formål.

Veksten i dataarkivet og de økte muligheter for kobling av data fra forskjellige statistikk-områder betyr at stadig flere brukere får behov for å nytte data som de ikke selv har vært med på å definere og beskrive. Det må derfor stilles større krav til dokumentasjon av dataene. Dokumentasjonen må tilpasses de forskjellige brukergrupper og utarbeides etter standarder som vi etter hvert må fastlegge. Datadokumentasjonen må i størst mulig grad gå inn som naturlige ledd i statistikkproduksjonen, fra planleggingen begynner ved et fagkontor til dataene er på plass i arkivet.

Når det gjelder teknisk utstyr for lagring av data, kan vi ikke regne med store endringer i de nærmeste årene. Skal kostnadene ved å ta vare på den økte tilgang av data ikke stige urimelig sterkt, må vi derfor økonomisere med lagringsplassen på magnetbånd og platestasjoner. Vi må til enhver tid ha god oversikt over arkivets innhold og slette data som ikke vil bli brukt. Fagkontorene må i større grad enn hittil delta i arbeidet med å planlegge arkivets innhold og struktur.

For å bevare tilliten hos våre oppgavegivere og møte de krav myndighetene vil stille til datavern må vi stadig ofre stor oppmerksomhet på den sikkerhetsmessige side ved oppbevaring av data. Spesielt sensitive data bør ikke lagres med referanse til oppgavegiver uten at det er nødvendig for statistikkproduksjonen. Der det er mulig å sløyfe identifikasjonsnummer bør dette gjøres, eventuelt etter at alle mulige, interessante koblinger er foretatt.

Ekstrahering av data for små masser fra store registre og dataarkiv er forholdsvis kostbar med den teknikk som brukes i dag. For å oppnå en bedre utnyttelse av de store datamengdene må vi ha spesiell oppmerksomhet rettet mot disse forhold i de nærmeste årene. Dette gjelder spesielt de historiske data fra det sentrale personregisteret. Det må arbeides kontinuerlig med å kartlegge hvilke former for uttak av data som til hver tid er aktuelle, slik at dataene organiseres på hensiktsmessig måte. Vi må regne med en viss grunnlagsinvestering for å redusere de direkte kostnader ved hvert prosjekt og skjære ned bearbeidingstiden. Arbeidet med utvikling av standardprogram bør også føres videre.

Byrået har i dag en sterkt spesialisert og sentralisert databearbeiding. Dette gjør det nødvendig med en omfattende ressursplanlegging og prosjektovervåking i form av detaljerte arbeidsprogram og tidsplaner. Likevel er det vanskelig å unngå at det til tider av året opptrer kapasitetsmangel ved enkelte ledd i produksjonen med forsinkelser til følge. Ny teknikk og nye metoder må vurderes for å søke etter enklere måter å organisere arbeidet på for å unngå uproduktiv innsats og forsinkelser. De største mulighetene på kort sikt synes å ligge i en integrering av funksjoner som koding, revisjon, dataoverføring, feilsøking og feilretting. Dette må søkes gjennomført ved bruk av terminaler til den sentrale datamaskinen eller eventuelt ved egne mindre datamaskiner (minimaskiner) som tilegnes helt spesielle formål. Forutsetningen for slike løsninger må være at de skjærer ned bearbeidingstiden og ikke øker den manuelle arbeidsinnsatsen. Direkte uttak av tabeller foretatt av fagkontorene ved bruk av standardprogram og terminaler må vurderes, først og fremst der det arbeides med mindre datamengder og et stort antall tabeller som er vanskelig å planlegge på forhånd.

For at de administrative datasystemene skal kunne utnyttes som grunnlag for offisiell statistikk, til erstatning for data innsamlet direkte fra oppgavegiverne, må disse systemene ta i bruk de samme identifikasjonsnummer, definisjoner og klassifikasjoner som den offisielle statistikken. Byrået må gjøre store anstrengelser for å få dette til. Der det viser seg umulig, må enten de statistiske standardene bli tilpasset til de administrative begrepene og klassifikasjonene, eller det må bygges broer mellom statistikkssystemet og de administrative datasystemene. Vi må således også i årene som kommer, være aktivt med i planleggingen av de nye administrative datasystemene. Det er av grunnleggende betydning at Byrået kommer med i denne planleggingen så tidlig at det blir mulig å påvirke utformingen av opplegget, slik at datasystemene kan bli mest mulig tjenlige for statistiske formål.

De administrative datasystemene skal fylle to oppgaver:

- i) Tilfredsstille de administrative behov for informasjon om enkeltindividene og for statistikk til de styringsformål som vedkommende administrative organ har.
- ii) Leverer standardiserte individualdata til det offisielle statistikkssystemet.

Oppgave ii) vil kunne bety at systemene bør inneholde opplysninger som ikke nødvendigvis trengs for administrative formål, men som vil være av stor betydning for den offisielle statistikken. Hvis et høyt prioritert statistikkbehov foreligger og individualdata for bearbeiding av denne statistikken best kan skaffes av et administrativt organ, må vedkommende fagkontor i Byrået ta initiativ til at så skal kunne skje.

Dersom et administrativt organ med eget EDB-basert datasystem ønsker at Byrået skal lage den statistikk som det trenger for delstyringsformål, bør Byrået på basis av materialet være villig til å lage denne statistikken enda om den ikke har allmenn interesse.

Utnyttningen av data fra administrative systemer stiller også krav til kvalitetskontrollen av grunnmaterialet. Erfaringen viser at den revisjonen som foregår i administrative organ ikke alltid er tilstrekkelig for statistiske formål. Det fagkontor som har ansvaret for den statistikk Byrået lager på grunnlag av et slikt system, må derfor sette seg grundig inn i de revisjonsrutiner som er bygd inn i det administrative systemet, for å finne ut i hvilken grad det må suppleres med nye rutiner.

Byrået må også i årene som kommer være sterkt opptatt av å gjøre de standardiserte begrepene og klassifikasjonene i statistikkssystemet så tidsmessige som mulig. Behovet for nye standarder må vurderes kontinuerlig. Fortsatt er det i vårt statistikkssystem begreper som uten tilstrekkelig grunn blir definert ulikt på ulike statistikkområder, dette gjelder blant annet aldersbegrepet. Vi må legge stor vekt på å unngå slike ulikheter og i stedet fastlegge et standardbegrep til bruk på alle områder der dette er formålstjenlig. På den andre siden har vi eksempler på at det blir nyttet lik terminologi for ulike definisjoner eller klassifikasjoner. Det gjelder f.eks. "yrke" og "yrkesklassifikasjon". I slike tilfelle må vi innføre ulik terminologi for de ulike begrepene og klassifikasjonene.

Det er fortsatt behov for nye begreps- og klassifikasjonsstandarder. Blant annet trenger vi en norsk standard for lønnskostnader, og vi trenger nye klassifikasjonsstandarder for areal, miljø og sosio-økonomiske grupper. Dessuten må våre gjeldende klassifikasjonsstandarder fornyes med høvelige mellomrom, og de må til enhver tid vedlikeholdes, f.eks. slik at nye varer eller tjenester,

nye aktiviteter eller andre nye fenomener som vedkommende standard dekker, blir tatt opp i standarden uten at standardens struktur blir endret.

Vedlikeholdet og fornyingen av gjeldende standarder vil ikke legge beslag på særlig store ressurser for Byrået som helhet i kommende programperiode, men enkelte kontorer vil bli belastet mer enn andre.

Utarbeidingen av nye standarder vil i femårs-perioden skje i følgende rekkefølge:

- (i) Standard for arealklassifisering og standard for klassifisering av sosiale ytelser og tiltak.
- (ii) Standard for lønnskostnader og for miljø.
- (iii) Standard for sosio-økonomisk gruppering.

Dersom Standard for yrkesklassifisering blir basert på vesentlig andre prinsipper enn i dag, slik at vi i realiteten får med en ny standard å gjøre, bør også den, av omsyn til Folketellingen 1980, komme i gruppe (i).

Som før nevnt vil Byrået i årene som kommer gradvis utvide arbeidet med løsningen av metodeproblemer både for å kunne gjennomføre de ymse arbeidsoperasjonene i statistikkproduksjonen mest mulig effektivt, og for å kunne tolke statistikkresultatene så rasjonelt som mulig. For å kunne utnytte teoretisk statistikk til dette formål, må Byrået ha flere statistikere enn i dag med høy teoretisk kompetanse. Dette er nødvendig både for at vi skal kunne få formidlet forskningsresultat til Byrået fra det allmenne forskningsmiljø, og for at vi etter hvert skal kunne skape større interesse i dette miljøet for å være med på å løse metodeproblemer som Byrået har. Vi bør også dra nytte av universitetsstatistikere som konsulenter og som rådgivere for vår egen stab. Jubileumsgaven fra Norges Bank vil gjøre dette mulig i vesentlig større grad enn før.

Metodearbeidet kan med fordel deles inn i tre emneområder. Disse er:

- a) Utvalgs- og estimeringsmetoder ved utvalgsundersøkelser.
- b) Analysemetoder.
- c) Estimering av andre usikkerheter enn utvalgsvariasjonen.

I de kommende par år vil metodearbeidet særlig bli konsentrert om emneområde a). Viktige delprosjekter er:

- (i) Utvikling av metoder for å kombinere utvalgsdata med andre data for å estimere tall for små regioner.
- (ii) Effektivisering av Byråets nye utvalgsplan.
- (iii) Bruke teorien for analyse av tidsserier til analyse av gjentatte undersøkelser.

Innen emneområde b) vil vi i første omgang avsette ressurser til å øke kompetansen innen emnet analyse av sosiologiske data. Byrået får i dag mange forespørsler om analyse av data samlet inn ved utvalgsundersøkelser.

Innen emneområde c) er det de siste årene gjort svært lite i Byrået, mens det ved andre statistiske sentralbyråer er utført et betydelig arbeid for å kontrollere og vurdere andre usikkerheter enn utvalgsvariasjonen. I mange tilfelle har dette arbeid ført til en vesentlig bedre allokering av ressursene, og i noen få tilfelle til en reduksjon av kostnadene uten at det har gått ut over kvaliteten. Et viktig delprosjekt er analysen av kvalitetsundersøkelsen av Folketellingen 1970. Et annet viktig delprosjekt er en kvalitetsstudie av omsetningsindeksen. På bakgrunn av erfaringene fra analysen av kvalitetsundersøkelsen av Folketellingen 1970 og en kvalitetsstudie av omsetningsindeksen vil det bli utarbeidd et notat om arbeidet med kontroll og vurdering av datakvaliteten i Byrået.

Nytten av den statistikk som vi lager er i høy grad avhengig av at den er aktuell. Dessverre har utviklingen de senere år ikke vært særlig gunstig. Som ledd i forberedelsen til det nye langtidsprogrammet ble det i august 1974 utarbeidd et eget notat om aktualisering av statistikken (Langtidsprogramnotat nr. 1). I notatet ble det antydnet en serie tiltak som burde settes i verk for å bedre aktualiteten. Enkelte av disse er nå gjennomført. Utviklingen har imidlertid vist at det er de mer grunnleggende elementer trukket fram i notatet som har størst betydning. Vi må derfor fortsatt ha oppmerksomheten vendt mot aktualitetsspørsmålet.

Forsinkelser på grunn av sen inngang av oppgaver er også utbredt for skjemaer som kommer inn gjennom offentlige administrative rutiner. Disse problemene ble tatt opp i seminarene for ledelsen i en rekke departementer, og kontorene vil følge opp så sterkt de kan. Departementene har uten unntak vist seg interessert i å bistå på dette feltet.

VIII. ORGANISASJONSUTVIKLING

Innad har organisasjonsutviklingen en administrativ og en personalpolitisk side. Utad har den tre sider, nemlig en overfor brukerne av statistikken, en overfor oppgavegiverne og en overfor den offentlige administrasjon som både er bruker og oppgavegiver. Overfor andre statsinstitusjoner må Byrået dessuten ha en klar politikk når det gjelder arbeidsdelingen i statistikkproduksjonen og til dels i analysevirksomheten.

Det er nå absolutt nødvendig å styrke den administrative oppbygging av Byrået i betydelig grad, både for å sikre en mest mulig effektiv og rasjonell statistikkproduksjon og for å kunne muliggjøre en mer omfattende analysevirksomhet og markedsføring. Den sterke vekt som Byrået har lagt på å samordne utbyggingen av statistikken med sikte på å få et mest mulig integrert statistikk-system, har ført til at Byrået i dag har forholdsvis svært store kontorer med omfattende arbeidsoppgaver. Belastningen på kontorlederne er derfor sterk.

Kontorlederne må bli avlastet en del av det arbeidspresset de har ved hjelp av administrative tiltak tilpasset situasjonen på kontoret, og som kan gjennomføres uten at det går ut over integreringen av statistikken. De viktigste av disse tiltakene vil være at enkelte kontorer blir delt i to og at de største kontorene, særlig de som ikke blir delt, får tildelt stillinger for flere høyt kvalifiserte funksjonærer i den utstrekning mulighetene er til stede. Byråets administrative oppbygging må også tilpasses det faktum at utbyggingen av Byråets virksomhet i de nærmeste år framover bare blir mulig ved at arbeidsoppgaver føres ut av Oslo til Kongsvinger.

I kjølvannet på og i tillegg til de administrative tilpassingene som er nevnt ovenfor, vil det trolig bli behov for en rekke organisasjonsendringer innenfor de enkelte kontorer og grupper. Dette kan igjen skape behov for endringer i stillingsstrukturen og gi grunnlag for krav om oppnormeringer av stillinger.

De enkelte organisasjonsenheter vil ellers legge stor vekt på å få til arbeids- og organisasjonsformer som kan bidra til at interne problemer ikke oppstår, og til at funksjonærene blir sikret medinnflytelse. Kontorene og gruppene vil søke å løse disse problemene gjennom en organisasjonsutvikling som kan være tjenlig både for arbeidet og for personalet.

Under utarbeidingen av Langtidsprogrammet 1976-1980 har statistikkbrukerne utenfor Byrået blitt trukket inn i vesentlig sterkere grad enn før, både gjennom rådgivende utvalg og på annen måte. Denne kontakten vil bli holdt vedlike under gjennomføringen av programmet, og den bør bygges ut videre blant annet ved at det blir organisert nye rådgivende utvalg der det er behov for det.

Det vil også bli overveid om det kan være formålstjenlig å finne fram til nye organisatoriske hjelpemidler for å fremme kontakten med brukerne, f.eks. brukerkonferanser av den typen som er vanlig i enkelte andre land. Under den kontakten som vi vil få som et ledd i nye markedsføringstiltak, vil brukerne bli rådspurt om hvilke former for fast organisert kontakt de kan tenke seg å være interessert i.

Overfor oppgavegiverne har Byrået en dobbelt funksjon. For det første må det sørges for at oppgavegiverne blir tilstrekkelig motivert til å svare på våre spørsmål og til å svare riktig. For det andre må vi sørge for at byrdene ved oppgavegivingen blir minst mulig. Den systematiske kontakten med oppgavegiverne med det første formålet for øyet må fortsatt gå gjennom de organisasjonene som representerer oppgavegiverne. Kontakten med nærings- og fagorganisasjonene bør i årene framover bygges ut videre for å fremme dette formålet. Vi vil drøfte nærmere med ledelsen for de større

organisasjonene hvordan denne utbyggingen best kan skje.

Først og fremst for å minske byrdene ved oppgavegivingen har det i enkelte tilfelle blitt opprettet ad hoc utvalg med sikte på å drøfte utformingen av spørreskjemaer o.l. med representanter for oppgavegiverne og i enkelte tilfelle med representanter for de statsinstitusjoner som krever inn oppgaver av samme art. Denne formen for indirekte organisatorisk kontakt med oppgavegiverne bør muligens nyttes i større utstrekning.

I de nærmeste årene vil Byrådet blant annet av omsyn til oppgavegiverne gå sterkere enn før inn for å utøve den kontrollfunksjon som vi er blitt pålagt når det gjelder utsendingen av spørreskjema fra statlige eller halvstatlige institusjoner. Finansdepartementets rundskriv om at slike skjema skal godkjennes av Byrådet, har nok gjort nytte, men ordningen virker ikke effektivt nok. Spørsmålet har vært tatt opp med R-direktoratet som arbeider med å legge opp en rutine for å sikre systemet. I første omgang skal R-direktoratet og Byrådet i samarbeid med en representant for vedkommende departement undersøke hos oppgavegiverne hvilke spørreskjema som de får fra dette departementet.

Formålet med skjemakontrollen er dels å hindre dobbelinnhenting av opplysninger og dels å sikre at de spørreskjemaer som blir sendt ut fra statsinstitusjoner er formulert på en formålstjenlig måte. Begge formål er selvsagt viktige fra oppgavegivernes synspunkt.

Det er imidlertid ikke først og fremst departementene som skaper problemer på dette området, men i større grad underliggende etater eller de forskere som får midler til rådighet fra disse etater. Støtte gis ofte uten at institusjonene eller forskerne er klar over at det er plikt til å forelegge slike statistiske undersøkelser for Byrådet. Departementene og deres underliggende etater vil bli oppfordret til at de i sine kontrakter med forskere om bidrag til undersøkelser som krever datainnhenting, tar inn en klausul om at vedkommende forsker har plikt til å forelegge undersøkelsen for Byrådet.

Byrådet vil i årene framover legge sterkere vekt på å følge med i utarbeidingen av nye lover eller lovendringer med sikte på å finne ut hvilke konsekvenser de nye rettsreglene vil få for statistikkbehovet. Fagkontorene må om nødvendig ta kontakt med de respektive departement om spørsmålet.

En del av den statistikk som blir laget i statsadministrasjonen, og som er av en slik art at den bør regnes som en del av det offisielle statistikkssystem, blir fortsatt både produsert og offentliggjort utenom Statistisk Sentralbyrå. Siden innstillingen fra Komiteen til utredning av spørsmålet om ytterligere sentralisering av den offisielle statistikk ble avgitt, er en rekke statistikkprosjekter blitt overført til Byrådet. Det gjenstår imidlertid ennå viktige områder.

Forhåpentlig i 1977 vil offentliggjøringen av fiskeristatistikken bli overtatt av Byrådet. Vi bør i programperioden også ta sikte på å overta utarbeidingen av nasjonalregnskapet for jordbruket som nå blir utarbeidd av Sekretariatet for Budsjettneemnda. Dette ble tilrådd av Sentraliseringskomiteen og i prinsippet godtatt av Landbruksdepartementet. Vi bør trolig finne fram til en form for overtaking som innebærer at Sekretariatet for Budsjettneemnda fortsatt vil foreta en del av de forberedende arbeider med regnskapet, men at slutføringen blir tillagt Byrådet som også må ha ansvaret for de tallene som blir offentliggjort.

Også innhenting av oppgaver fra næringslivet til bearbeiding av forskningsstatistikk bør bli overført til Byrådet. Det samme gjelder en del av den statistikkproduksjon som nå skjer ved Utredningsavdelingen for Norges almenvitenskapelige forskningsråd. Løpende statistikkproduksjon av denne art kan ikke være en oppgave for forskningsrådene om enn disse rådene skal ha all æren av at disse statistikkgrenene er blitt bygd opp.

I den siste tiden har Skattedirektøren begynt å offentliggjøre en del av den statistikkproduksjon som skjer ved Datasenteret. Dobbelt offentliggjøring av slik statistikk i mer eller mindre ulik form vil neppe være formålstjenlig. Også dette problemet bør løses snarest mulig i programperioden.

Utnyttingen av grunnmaterialet som foreligger i trygdesystemet vil trolig gjøre det nødvendig å foreta en viss grenseoppgang mellom Byrådet og Rikstrygdeverket. Det vil neppe være vanskelig å finne fram til en ordning som tilfredsstillende begge parter når det gjelder ansvaret for offentliggjøringen og formene for offentliggjøring av den statistikk som blir laget på grunnlag av tryggedata.

En liknende grensdragning må sannsynligvis foretas mellom Arbeidsdirektoratet og Byrået når det gjelder sysselsettingsstatistikken, spesielt sysselsetting i produksjon som henger sammen med oljevirkksomheten. Denne avklaringen bør skje så snart det har lyktes å bygge ut en ny detaljert sysselsettingsstatistikk med de nødvendige spesifikasjoner for kontinentalsokkelen.

De administrative datasystemene reiser spesielle problemer når det gjelder arbeidsdelingen mellom Statistisk Sentralbyrå og de organene som har bygd opp eller er i ferd med å bygge opp slike system. Hovedprinsippene for denne arbeidsdelingen bør være i) at Byrået offentliggjør den statistikk som blir utarbeidd på grunnlag av slike system i den utstrekning statistikken har allmenn interesse, ii) at de tabellene som inngår i det offisielle statistikksystemet - enten ved at de blir offentliggjort i en av Byråets publikasjoner eller ved at de blir inkludert i Byråets statistiske dataarkiv - må bli utarbeidd av Byrået, enda om det teknisk sett godt kunne være mulig å få dem utarbeidd av det organ som har ansvaret for datasystemet etter avtale med Byrået, iii) at Byrået foretar kvalitetskontroll av de individualdata som blir nytt til utarbeiding av de tabeller som er nevnt under ii), iv) at de individualdata som Byrået har kontrollert kvaliteten av og som vil ha vesentlig verdi som en del av Byråets individualdataarkiv bør lagres i dette arkiv så lenge lagring er nødvendig eller ønskelig, og v) at avtale om i)-iv) bør inngås skriftlig mellom Byrået og vedkommende administrative organ.

En del av de administrative datasystemene har allerede avlastet Byrået for slike arbeidsoperasjoner som datainnsamling, dataoverføring, koding og iallfall en del av revisjonen. En slik avlastning kan også ventes på andre områder. Dette må Byrået hilse med glede, men denne avlastningen reiser visse problemer når det gjelder kvalitetsvurderingen av statistikk som blir utarbeidd på grunnlag av individualdata overtatt fra administrative datasystem. Når vi skal ha ansvaret for å offentliggjøre resultatene av slik statistikkproduksjon, bør vi også sette oss inn i de definisjoner og klassifikasjoner som disse systemene bygger på, de store trekk ved innsamlingsrutinene, koderutinene, i den grad koding blir foretatt av vedkommende administrative organ, og den måten som feilfinningen og feilrettingen skjer på i det administrative datasystemet. Det siste er ikke minst viktig.

De erfaringer som er gjort i de siste par årene gjennom det samarbeid som Byrået har hatt med de statsorganer som har bygd ut administrative datasystem, lover stort sett godt for framtiden. Innstillingen hos disse organene er at det er Byråets oppgave å offentliggjøre offisiell statistikk også når den bygger på individualopplysninger i administrative datasystem. At disse systemene er EDB-basert mot før basert på manuelle rutiner, har heldigvis ikke ført til noen forandring i det syn som disse organene tidligere har hatt på arbeidsdelingen med Statistisk Sentralbyrå. Vi må også i årene framover legge stor vekt på å opprettholde eller få til et nært og godt samarbeid med disse organene.

I de kommende år vil det måtte skje en sterk utbygging av Byrået i Kongsvinger. Vi er forpliktet til å plassere like mange nye funksjonærer i Kongsvinger som vi får nye stillinger. Det vil også være ønskelig at så mange som mulig av de nye funksjonærene som blir finansiert utenom budsjetttrammene eller over ekstraordinære budsjett, blir plassert i Kongsvinger. Helst bør hele veksten i funksjonærstaben foregå ved Kongsvinger-Byrået.

Denne målsettingen vil vi forsøke å gjennomføre uten at det oppstår alvorlige personalproblemer, og selvsagt uten at noen funksjonær blir tvunget til å flytte fra Oslo til Kongsvinger mot sin vilje. Det må også sørges for at de som flytter får tilstrekkelig økonomisk kompensasjon og så små problem som mulig både for seg og familien i samband med flyttingen.

Folketellingskontoret og Landbrukstellingskontoret er allerede overført til Kongsvinger. I tillegg vil det bli overveid om det på Kongsvinger skal opprettes en gruppe eller et kontor for hvert av følgende områder: (i) system- og metodearbeid, (ii) analyse og presentasjon og (iii) personale og administrasjon.

Bruken av ressursene

Fordelingen av timeverk på arbeidsområder vil for et enkelt år bli sterkt påvirket av de store periodiske tellinger. Oppstillingen i tabell 1 viser likevel at de hovedprioriteringer som ble fastlagt i langtidsprogrammene for 1965-1970 og 1971-1975 er blitt fulgt opp. Klarest kommer dette til uttrykk ved den økte andel av timeverkene som er nytt til statistikk over menneskelige og sosiale

forhold. I 1975 brukte Byrået 19,7 prosent av den disponible arbeidskraft til personstatistikk og analyse mot 10,4 prosent i 1965.

Tabell 1. Forbruk av arbeidskraft etter statistikkområde. Prosentvis fordeling 1965, 1975 og 1976-1980

Statistikkområde	Kode for statistikkområde ¹⁾	Prosent		
		1965	1975	1976-1980
Jordbruk, skogbruk, fiske	21, 22	4,4	3,8	4,4
Bergverk, industri, byggevirkosomhet ...	23	6,6	5,3	5,4
Annen næringsstatistikk	24, 25, 29	9,1 ²⁾	8,1 ²⁾	4,7
Utenrikshandel	12	11,7	6,4	6,5
Nasjonalregnskap	11	3,5	2,7	2,6
Annen økonomisk statistikk	31, 32, 33, 34	10,1	7,5	7,3
Økonomisk forskning ³⁾	64, 65, 66	4,3	3,4	3,2
ØKON.STAT. OG ANALYSE I ALT		49,7	37,2	34,1
Befolkning og helse	01	4,8	5,5	6,6
Arbeidsmarked	02	-	1,8	2,0
Undervisning	43	1,4	2,9	2,7
Sos.forhold, rettsforh., valg	41, 42, 44	2,4	2,5	2,7
Inntekt og formue	35	1,7	3,1	2,2
Forbruk og sparing	36	0,1	1,3	1,4
Levekårs- og fritidsundersøkelser	45, 46	-	0,8	1,0
Personmodeller	69	-	1,8	1,8
PERSONSTAT. OG ANALYSE I ALT		10,4	19,7	20,4
Personreg., husregister	72, 75	5,7	5,2	5,5
Bedrifts- og foretaksregister	73	2,1	1,7	3,7
REGISTERARBEID I ALT		7,8	6,9	9,2
Oversiktsstatistikk, ⁴⁾ andre aktiviteter, ferie, sykdom	50, 61, 63, 71, 74, 79, 80, 91	32,1	36,2	36,3
SUM TIMEVERK		100,0	100,0	100,0

1) Tallene viser til de to første siffer i statistikknumrene. 2) Inkluderer bedriftstelling.

3) Den økte innsatsen i utvikling og bruk av økonomiske modeller og analysemetoder er ikke kommet med.

4) Statistisk årbok, Statistisk månedshefte, Statistiske fylkeshefter, Nye distriktstall, Sosialt utsyn, Miljøstatistikk m.v.

De prioriteringer som er fastlagt for planperioden 1976-1980, vil først og fremst bety en kvalitetsforbedring av statistikken - i produksjonen, presentasjonen og markedsføringen. Det vil derfor ikke bli vesentlige endringer i forholdet mellom timeverk som blir nytt til økonomisk statistikk og personstatistikk. Nedgangen i timeverksandelen for økonomisk statistikk må ses på bakgrunn av det uvanlig høye timeverksforbruket til annen næringsstatistikk i 1975 som er en følge av bedriftstillingen. Det økte timeverksforbruket til registerarbeid henger dels sammen med kravet om kvalitetsforbedring av statistikken, men er også en betingelse for å kunne utnytte administrative datasystemer til statistiske formål.

En del av de nye stillingene i planperioden må brukes til å dekke den naturlige vekst i arbeidsmengden. For å kunne oppfylle de mål som er satt, må likevel veksten i akademikerårsverk bli større enn veksten i årsverk totalt. Byrået tar sikte på å rekruttere akademikere med ulik utdanningsbakgrunn.

Det alt vesentlige av Byråets behov for datamaskinkapasitet vil bli tatt ut ved Statens Driftssentral. Kapasiteten ved dette anlegget vil bli bygget ut i takt med brukernes behov. Optisk lesing og utskrift på mikrofilm vil fortsatt bli utført ved andre anlegg.

Terminaler til sentralanlegget vil bli tatt i bruk etter hvert som det viser seg hensiktsmessig og økonomisk forsvarlig. Byrået i Kongsvinger vil få en terminal tilknyttet hovedanlegget i september 1976. EDB-tjenestene i Kongsvinger vil bli søkt bygget ut etter hvert som behovet tilsier det.

Bruk av mindre frittstående maskiner tilpasset den enkelte rutine (minimaskiner), vil bli vurdert i samråd med Statens Driftssentral.

Tabell 2. Prognose for bruk av datamaskinkapasitet. Prosentvis fordeling 1976-1980. Utarbeidet høsten 1975

Statistikkområde	Kode for statistikkområde ¹⁾	Prosent				
		1976	1977	1978	1979	1980
Jordbruk, skogbruk og fiske	21, 22	2,8	2,8	3,5	4,0	5,0
Bergverk, industri, byggevirksomhet	23	5,1	5,2	5,3	5,1	5,2
Annen næringsstatistikk	24, 25, 29	6,2	3,4	3,5	3,9	3,6
Utenrikshandel	12	7,2	7,6	7,8	7,6	7,9
Nasjonalregnskap	11	2,9	2,4	2,7	2,7	2,6
Annen økonomisk statistikk	31, 32, 33, 34	8,1	8,4	10,4	10,2	9,0
Økonomisk forskning	66	8,1	7,4	7,2	6,8	6,7
ØKON.STAT. OG ANALYSE I ALT		40,4	37,2	40,4	40,3	40,0
Befolkning og helse	01	8,2	7,2	7,1	7,5	8,8
Arbeidsmarked	02	3,0	8,3	8,3	7,8	7,8
Undervisning	43	2,9	3,6	4,2	4,1	4,2
Sos.forhold, rettsforh., valg	41, 42, 44	1,5	1,6	1,6	1,9	1,4
Inntekt og formue	35	2,4	2,9	2,1	1,2	3,0
Forbruk og sparing	36	1,1	1,2	0,9	1,0	0,8
Levekårs- og fritidsundersøkelser ..	45, 46	0,3	0,3	1,0	1,2	0,9
Personmodeller	69	3,4	5,1	3,5	5,3	3,5
PERSONSTAT. OG ANALYSE I ALT		22,8	30,2	28,7	30,0	30,4
Personreg., husregister	72, 75	21,7	18,8	18,3	16,8	16,6
Bedrifts- og foretaksregister	73	6,3	6,2	6,1	5,6	5,5
REGISTERARBEID I ALT		28,0	25,0	24,4	22,4	22,1
Andre aktiviteter, ferie, sykdom ..	50, 61, 63, 71, 74, 79, 80, 91	8,8	7,6	6,5	7,3	7,5
SUM TIMEVERK		100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

1) Tallene viser de to første siffer i statistikknumrene.

DOKUMENTASJON SOM GRUNNLAG FOR
LANGTIDSPROGRAMMET 1976-1980

I. Interne notater og møtereferater.

<u>Notat:</u>	<u>Møtereferat:</u>
ANO IO 74/27: Byråets rolle og funksjoner i 1970-årene.	
Notat nr. 1: Aktualisering av statistikken.	Referat fra møte 8. august 1974, Ski/eh, 24/8-74.
Notat nr. 2: Statistisk Sentralbyrå i framtidssamfunnet.	Referat fra byråsjefmøte 1. november 1974, EB/RDr/MFo, 26/11-74.
Notat nr. 3: Forskningsavdelingens behov for ny og omlagt primærstatistikk over et ti-års perspektiv.	Referat fra møte 14. januar 1975, SRØ/MEH, 29/1-75.
Notat nr. 4: Behov for ny og omlagt primærstatistikk som grunnlag for sosiodemografisk forskning i et ti-års perspektiv.	Referat fra møte 29. november 1974, OLj/GG, 6/12-74.
Notat nr. 5: Byråets publiseringspolitikk.	Referat fra møter 20. og 29. november 1974, LH/eh, 8/1-75.
Notat nr. 6: Forholdet mellom Statistisk Sentralbyrå og de interkommunale datasentraler.	Referat fra byråsjefmøte 20. januar 1975, RDr/MFo, 5/2-75.
Notat nr. 7: Statistisk Sentralbyrås organisasjon i de nærmeste år framover.	Referat fra byråsjefmøte 2. juni 1975, RDr/MFo, 19/6-75.
Notat nr. 8: Dokumentasjon av data i Statistisk Sentralbyrå.	Referat fra møte 30. januar 1975, RHa/eh, 5/2-75 og fra møte 12. februar 1975, RHa/SØw, 19/2-75.
Notat nr. 9: Databeredskap i Statistisk Sentralbyrå.	Referat fra møte 29. mai 1975, OFØ/GGI, 4/6-75.
Notat nr. 10: Bearbeidingsberedskap i Statistisk Sentralbyrå.	Referat fra møte 4. juni 1975, JEL/GHu, 12/6-75.
Notat nr. 11: Behovet for primærstatistikk som grunnlag for regionalplanlegging. Ønskemål satt fram på de regionale statistikkmøtene.	
Notat nr. 12: Gjennomføringen av Langtidsprogrammet 1971-1975.	
Notat nr. 13: Synspunkter på et langtidsprogram for Forskningsavdelingen.	
Notat nr. 14: Synspunkter på et langtidsprogram for Sosiodemografisk forskningsgruppe.	
Notat nr. 15: Et langtidsprogram for markedsføringen av den offisielle statistikk.	
Notat nr. 16: Utarbeiding av nye klassifikasjonsstandarder og revisjon av gjeldende standarder.	

Notat:

Notat nr. 17: Personalpolitiske retningslinjer for Statistisk Sentralbyrå.

Notat nr. 18: Utkast til retningslinjer for arbeidet med Langtidsprogrammet 1976-1980.

Møtereferat:

Referat fra møte i Samarbeidsutvalget 10. november 1975 (Nr. 7/75, 19/11-75) og 19. desember 1975 (Nr. 8/75, 16/1-76).

II. Referater fra møter med ledelsen i enkelte departementer.

Sosialdepartementet 6. desember 1974, EB/GH, 17/12-74.

Industridepartementet 18. desember 1974, EBo/S0w, 3/1-75.

Miljøverndepartementet 19. desember 1974, EBo/GHu, 6/1-75.

Forbruker- og administrasjonsdepartementet 10. januar 1975, EBo/GHu, 10/9-75.

Kommunal- og arbeidsdepartementet 17. januar 1975, EBo/GHu, 12/9-75.

Handelsdepartementet 19. mars 1975, LSk/TSt, 14/4-75.

Landbruksdepartementet 13. juni 1975, EBo/GHu, 17/6-75.

Samferdselsdepartementet 9. desember 1975, EBo/MFo, 11/12-75.

Finansdepartementet 21. april 1976, EBo/GHu, 22/4-76.